Eduskunnan lakivaliokunta

Yhdistelmärangaistusta koskeva kuuleminen lakivaliokunnassa 31.3.2017

Vankilavirkailijain Liitto katsoo yhdistelmärangaistuksen olevan perusteltu uusi rangaistusmuoto. Lakiesityksessä on hyvin kuvattu se, mihin tämä tarve perustuu ja millainen puute koko rangaistusta suorittavien vapauttamistilanteeseen liittyy ja miten pakollinen valvonta-aika poistaa tämän epäkohdan. Vaikka lakiesitys kohdistuu henkilön vapauteen, on se nähtävä myös vapautumistilanteeseen liittyvänä tukitoimenpiteenä valvontakäynteineen jne. Halutessaan irtautua rikollisesta käyttäytymisestä valvonta vähentänee myös sitä painetta syyllistyä uusiin rikoksiin vapautumisen jälkeen, jota voi vapautuvan ystäväpiiristä häneen kohdistua.

Lakiesityksessä ja sen perusteluissa haluamme kiinnittää huomiota seuraaviin kohtiin:

1. Teknisen valvonnan on oltava toteutukseltaan sellainen, ettei valvottava voi jättää valvontalaitetta halutessaan tai vahingossa pois. Valvonta tulee siis suorittaa ranteeseen, nilkkaan tai vyötärölle kiinnitettävällä seurantavälineellä. Kaksi ensin mainittua ovat käytännönläheisimmät. Tämä liittyy myös henkilön paikannettavuuteen yhteydenpitovelvoitteen osalta. Mikäli yhteydenpito tapahtuu osin puhelimitse tai sähköpostitse, on henkilö myös voitava samalla paikantaa. Erään tunnetun, raskaimpaan rikokseen syyllistyneen henkilön valvonta hoidettiin Rikosseuraamuslaitoksen toimesta sähköpostitse, huonoin tuloksin. Tätä voidaan pitää varoittavana esimerkkinä siitä miten asiaa ei pidä hoitaa. Mikäli yhteydenpito määritellään rangaistusajan suunnitelmassa, kuten esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, jää harkinta asiassa liikaa yksittäisen, suunnitelmaa valmistelevan virkamiehen vastuulle. Hän voi jopa joutua asiassa painostuksen kohteeksi. Yhteydenpito ja seurantavelvoite ei saa olla liian väljästi määritelty ja rangaistusajan suunnitelma valmistelu tulee tehdä useamman henkilön voimin tämän erityisen kohderyhmän osalta.

2. Valvottavalta edellytetään päihteettömyyttä sekä vaadittaessa puhalluskokeen ja sylki- tai virtsanäytteen antamista. Esityksen tavoiteosiossa kuitenkin todetaan, ettei alkoholinkäyttöä kielletä kokonaan koska ”kieltäminen täysin johtaisi tilanteisiin, joissa valvonta-aika olisi muunnettava vankeudeksi vähäisenkin alkoholinkäytön vuoksi”. Valvontaan on näin ollen liitetty ”rajattu velvollisuus pidättäytyä käyttämästä päihdyttäviä aineita”.

Tämä rajaus antaa siis mahdollisuuden käyttää alkoholia, mikä on linjauksena erittäin arveluttava. Ensinnäkin vangeilla on poikkeuksetta päihdeongelma ja sekakäyttötausta on vahva. Taustateksteissä viitataan juuri tähän ja todetaan alkoholin sekä keskushermostoon vaikuttavien lääkkeiden käytön saattavan lisätä väkivaltaisen käyttäytymisen todennäköisyyttä. Alkoholin käyttö johtaa helposti myös kiellettyjen huumeiden käyttöön itsekontrollin pettäessä. Toisekseen yhdistelmärangaistuksessa valvonta-aika on osa rangaistusaikaa, jolloin päihteiden käytön kieltäminen on perusteltua. Esityksessä on todettu myös vangin valvonta-aikaisesta toimintavelvoitteesta, mikä voi toteutua myös päihdeongelman avohoitona. Myös nämä vaihtoehdot edellyttävät päihteettömyyttä.

Valvottavalla on myös velvollisuus em. näytteen tai testin antamiseen. Mikäli hän kieltäytyy näistä, voitaisiin ottaa verikoe. Mikäli valvottava vastustaa toimenpidettä, hänet voitaisiin viedä kokeeseen tarvittaessa voimakeinoja käyttäen. Tässä tarvitaan poliisin virka-apua, koska kahden Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen voimin vastaanhangoittelevan henkilön kuljettaminen turvallisesti on mahdotonta. Päihteiden käytön kielto palvelisi myös sitä tarkoitusta, ettei näitä kaikille osapuolille hankalia voimakeinojen käyttötilanteita synny. Ylipäätään valvontakäyntien riskit lisääntyvät jos valvottava on alkoholin vaikutuksen alaisena. Alkoholin rajattua käyttöäkään ei siis tule sallia.

3. Lakiesityksen mukaan Rikosseuraamuslaitoksen virkamies voisi ottaa pois turvatarkastuksessa löydetyt aineet ja toiselle vaaraa aiheuttavat esineet. Yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan asiasta seuraavasti: ”Valvottavalta voitaisiin ottaa pois esim. ilman lupaa pidetty ampuma-ase taikka hänen hallustaan löydetyt huumausaineet. Säännös ei sitä vastoin oikeuttaisi ottamaan pois esim. keittiöveistä”. Toisaalta lakiesityksessä todetaan, että valvottava voidaan tarkastaa sen varalta, ettei valvottavalla ole hallussaan esinettä tai ainetta, jolla voidaan aiheuttaa vaaraa turvallisuudelle.

   On tunnettua, että Suomessa tehdään vuosittain lukuisia väkivaltarikoksia keittiökäytössä muutoin olevilla teräaseilla, kuten keittiö- tai fileerausveitsillä. Olennaista ei pitäisi olla se, onko valvottavalla hallussaan puukko tai keittiöveitsi, vaan se miksi teräaseeksi luokiteltava väline on hänellä hallussaan. Mikäli se on hallussa valvontatapaamisessa tai muussa kohtaamistilanteessa, on oltava oikeus ottaa keittiöveitsi (teräase) pois. Yleisperusteiden rajaus on käytännölle vieras ja henkilöturvallisuudelle vaarallinen.

Jari Tuomela — puheenjohtaja/pääluottamusmies

Antti Santamäki — varapuheenjohtaja/varapääluottamusmies

Vankilavirkailijain Liitto VVL r.y.